

trabajo. Cronològicamente se estudia desde la conquista castellana en el siglo XIII hasta 1517, si bien la documentaci3n ilumina especialmente las ultiimas d3cadas del XV e inicios del XVI.

El autor reconstruye minuciosamente en cinco capítulos aspectos como la organizaci3n eclesiástica como resultado de la conquista y repoblaci3n del territorio; la territorializaci3n del espacio diocesano en arcedianatos, arciprestazgos y parroquias; las rentas eclesiásticas, en especial los diezmos, y su reparto; el estudio particular de cada parroquia, agrupadas por arciprestazgos y diócesis; y las relaciones sociales de poder tanto dentro de la Iglesia como entre los eclesiásticos y la nobleza, concejos y oligarquías locales, así como la religiosidad cotidiana.

Hay un claro interés por el problema de la distribuci3n de las rentas eclesiásticas, en mostrar la variedad de situaciones y su canalizaci3n hacia un clero extracomarcal, tanto a trav3s de las tercias pontificias o reales como de la provisi3n de beneficios en clérigos absentistas. La documentaci3n no satisface siempre las pretensiones del autor, por lo que algunos apartados son un estado de la cuesti3n general, al que se añaden los pocos datos conocidos sobre la comarca. Hay que destacar la reconstrucci3n de las redes sociales creadas en torno al clero, tanto del que percibe rentas en la comarca aunque no resida en ella, como en especial del clero comarcal, ligado a las oligarquías locales. Estas tambi3n luchan por controlar parte de las rentas eclesiásticas, pugnando por los beneficios derivados de su cobro y situando a sus miembros entre el clero local y comarcal.

CARLOS M. REGLERO DE LA FUENTE
Universidad de Valladolid

Ricard Jordi BAÑÓ I ARMIÑANA (ed.), *Un notari alcoià dels anys 1296-1303*, Barcelona, Fundaci3n Noguera - Lleida, Pagès, 2013, 568 pp. (Acta Notariorum Cataloniae; 25). ISBN 978-84-9975-415-4.

La importància dels arxius notarians catalans, amb sèries que parteixen del primer terç del segle XIII, és prou coneguda arreu. Aquests fons constitueixen un dels conjunts arxivístics més notables del món. Als protocols notarians catalans hi hem de sumar els dels arxius valencians i els mallorquins, que també inicien les seves sèries a la tretzena centúria.

Una de les tasques que desenvolupa la Fundaci3n Noguera és l'edici3n de llibres notarians, principalment, els que es conserven en arxius catalans. L'objectiu de l'edici3n d'alguns exemplars de llibres notarians és posar a l'abast de la comunitat científica llibres notarians amb una utilitat per a la recerca. Aquesta edici3n de llibres segueix la línia iniciada a Itàlia a principis del segle XX i que han continuat, entre altres, el Consiglio Nazionale del Notariato o el Centro di Ricerca Pergamene Medievali e Protocolli Notarili.

És important treure a la llum aquests llibres notarians per a què els historiadors i els diplomates tinguin elements comparatius, per exemple, amb altres llibres editats per la mateixa Fundaci3n Noguera. D'aquí la notable tasca desenvolupada per l'autor de l'edici3n, un treball necessari que ha de permetre conèixer encara amb més

profunditat el desenvolupament de l'activitat notarial. En aquest cas podem observar l'aplicació en terres valencianes de la redacció de l'instrument notarial segons el renaixement jurídic operat a Bolonya. I l'estudi permet comparar, per exemple, el sistema utilitzat al regne de València i l'utilitzat al principat de Catalunya, analitzant similituds i diferències.

El llibre que ara ens ocupa és l'edició d'un llibre notarial procedent d'Alcoi. Seguint la tònica de les altres edicions, i aquest és el núm. 25 de la col·lecció "Acta Notariorum Cataloniae", el volum inclou una presentació –a càrrec de Josep Torró, de la Universitat de València–, i una introducció que elabora el propi autor de l'edició. En aquesta s'explica la composició i característiques de l'arxiu municipal alcoià, dins del qual es conserva, entre altres, una col·lecció de 12 llibres notariais. A aquesta col·lecció pertany el llibre notarial que és objecte de l'estudi i l'edició.

L'autor dedica una breu introducció al llibre explicant els aspectes externs –mides, relligat...– i interns. En aquest estudi introductor i s'explica que en el llibre hi ha quatre tipus de registres, referint-se a si han estat expedits, cancel·lats, incomplets o sense ratlles i no a la tipologia documental. Es troba a faltar, doncs, un estudi que aprofundeixi més en les tipologies contractuals presents en el registre que s'edita. Entre els contractes hi trobem, sobretot, vendes, establiments emfitèutics, èpoques de rebuda, comandes dipòsit i debitoris. L'autor, però, no inclou una aproximació quantitativa dels tipus documentals, cosa que seria molt desitjable perquè permetria entrar en una anàlisi detinguda de l'activitat notarial. Aquest concepte, a més dels tipus de contractes i la quantitat de cada un d'ells, inclou el formulari utilitzat en cada negoci, el vocabulari emprat...

Malgrat aquestes mancances, l'edició d'aquest notal és una important aportació a la història del notariat a la Corona d'Aragó. L'edició consta de la transcripció de cadascun dels assentaments, ordenats cronològicament tal com apareixen al notal, i numerats. Resulten així un total de 909 assentaments. La transcripció va acompanyada dels corresponents registres, en un capítol apart i no inclosos dins de cada assentament, i es completa amb un índex onomàstic i un índex toponímic. La lectura d'aquests assentaments permet conèixer de primera mà la història d'Alcoi a finals del segle XIII. I una lectura encara més atenta permet conèixer, per exemple, com es transmetia la propietat de la terra, per quins motius s'endeutava la població, qui era el notari de la vila; per exemple, l'atorgant del document núm. 184 és el notari Pere Miró *notarium infrascriptum*, o en el document núm. 42 és el notari Miró qui lliura en comanda dipòsit una quantitat. Entre els assentaments en trobem altres de notaris, però sembla que l'autor del notal, com diu el Dr. Torró a la introducció, era el notari que s'acaba de citar ara, tot i que l'autor de l'edició no entra a fer una anàlisi detinguda de l'autoria del llibre. Només cita la presència d'un *signum* notarial a la coberta del registre.

DANIEL PIÑOL
Universitat de Barcelona-IRCVM